

KS. ZBIGNIEW SOBOLEWSKI *

Wkład bp. Jerzego Mazura SVD w animację i formację misyjną Kościoła w Polsce

W 2023 r. Kapituła Medalu „Benemerenti in Opere Evangelizationis”, przyznawanego od siedmiu lat przez Komisję Episkopatu Polski ds. Misji, postanowiła uhonorować 15 osób i instytucji najbardziej zasłużonych dla misyjnego dzieła Kościoła w Polsce. Wśród tych, których wyróżniono medalem znalazł się bp Jerzy Mazur SVD, biskup elcki, a w latach 2011-2021 przewodniczący Komisji Episkopatu Polski ds. Misji. Kapituła Medalu doceniła 10 lat jego wyteżonej pracy dla misji *ad gentes*.

W niniejszym opracowaniu omówimy najważniejsze idee misyjne bp. Jerzego Mazura i jego sposób postrzegania misji *ad gentes*. Ukażemy jego działania jako przewodniczącego Komisji Misyjnej na polu animacji i formacji misyjnej w Polsce. Przedstawimy wkład Biskupa w propagowanie idei misyjnej wśród duchowieństwa i świeckich oraz wysiłki mające na celu integrację i rozwój środowiska misyjnego. Omówimy również jego dorobek piśmienniczy, poświęcony misjom.

Spojrzenie na misje *ad gentes*

Bp Jerzy Mazur, uformowany przez Zgromadzenie Słowa Bożego o charzmacie misyjnym, zawsze miał świadomość, że jest misjonarzem i jego najważniejszym zadaniem jest niesienie Ewangelii aż po krańce ziemi¹. Ta świadomość misyjnego powołania nie opuszczała go w Afryce, gdzie został posłany przez władze zakonne, aby budować Kościół misyjny w Ghanie. O. Jerzy Mazur miał świadomość, że uczestniczy w dziele misyjnym Kościoła także na Białorusi i dalekiej Syberii, gdzie odradzał struktury kościelne i był pierwszym

* ks. Zbigniew Sobolewski – Akademia Katolicka w Warszawie
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-3215-9999>; e-mail: dyrektoradgentes@gmail.com

¹ Zob. *Bp Jerzy Mazur: Misje po pierwsze uczyć pokory*, <https://misyjne.pl/misja/bp-jerzy-mazur-misje-po-pierwsze-uczta-pokory-rozmowa/> (dostęp: 12.12.2023).

biskupem wyświęconym na Syberii. Misyjny zapał towarzyszył bp. Jerzemu Mazurowi także wtedy, gdy musiał zostawić diecezję w Irkucku i powrócić do Polski². Będąc biskupem elckim i przez 10 lat przewodniczącym Komisji Episkopatu Polski ds. Misji, bp Jerzy Mazur rozwijał w sobie charyzmat misyjny, czynnie angażując się w animację i formację misyjną w Polsce. Lata posługiwania w Komisji Misyjnej wydatnie przyczyniły się do popularyzacji idei misyjnej w Kościele polskim oraz ożywienia jego działalności na polu misyjnym.

Jako biskup elcki powołał do istnienia diecezjalne dzieło misyjne w 2015 r. oraz podjął szereg inicjatyw duszpasterskich mających na celu umisyjnienie struktur diecezji³.

Dla bp. Jerzego Mazura misje *ad gentes* są głoszeniem Ewangelii i budowaniem Kościoła w miejscach, gdzie jeszcze nie słyszano o Chrystusie (tereny pierwszej ewangelizacji). Pierwszorzędnym działaniem misjonarzy jest wypełnienie nakazu misyjnego Chrystusa. Działają oni jako przedstawiciele Kościoła, w jego imieniu i realizują jego misję. Misje *ad gentes* odróżniają się od duszpasterstwa zwyczajnego, prowadzonego przez Kościół wśród tych, którzy już poznali Ewangelię, przyjęli ją i żyją jako chrześcijanie. Działalność duszpasterska polega zatem na umacnianiu i pogłębianiu wiary. Współcześnie mówi się o reewangelizacji – pracy ewangelizacyjnej wśród chrześcijan, którzy nie żyją wiarą, nominalnie przynależą do Kościoła, a w rzeczywistości wiodą pogański styl życia. Nowa ewangelizacja również dotyczy ochrzczonych członków Kościoła i jest działaniem mającym na celu ożywienie ich wiary.

Misja *ad gentes* to nic innego, jak przepowiadanie, dawanie świadectwa wierze chrześcijańskiej poprzez postawę misjonarza, (np. dzieła miłosierdzia, dzieła edukacyjne) oraz budowanie nowych wspólnot wiary.

Spojrzenie na misje bp. Jerzego Mazura zostało ukształtowane przez współczesne *magisterium ecclesiae*. W swych wystąpieniach na temat misji *ad gentes* Biskup wielokrotnie powoływał się na „Dekret o działalności misyjnej Kościoła Soboru Watykańskiego II” oraz *Evangelii nuntiandi* papieża Pawła VI (1975 r.). Adhortacja apostolska Pawła VI ukształtowała spojrzenie bp. Jerzego Mazura na misje i ich rolę w świecie. Podziela on przekonanie papieża Pawła VI i Jana Pawła II o potrzebie misji w realiach współczesnych. Co więcej, uważa że misje nie tylko nie straciły na aktualności, ale są coraz bardziej pilną potrzebą. Za tym stwierdzeniem stoi argument nie tylko teologiczny, ale i demograficzny. Miliardy ludzi na świecie nie słyszało o Chrystusie i nie poznało Jego nauczania. Nakaz misyjny „Idźcie i głoscie” nie został dostatecznie wypełniony. Świat w swej większości pozostał pogański i zamknięty na Odkupienie.

Bp Jerzy Mazur w swym nauczaniu na temat misji sięgał również po encyklikę Jana Pawła II *Redemptoris missio*. Uważa ją za *magna charta* misyjnego zaangażowania Kościoła. Przewodniczący Komisji Misyjnej sięgał po tę

² Zob. *Idźcie i głoscie aż po krańce ziemi. Biskup elcki odpowiada na pytania Grzegorza Pola*ka, Górna Grupa 2020.

³ Zob. T. Zajkowski, *Wkład Diecezji Elckiej w misyjne dzieło Kościoła*, Elk 2021, s. 43-47.

encyklikę, aby przypominać, że wszyscy w Kościele są misjonarzami i każdy we właściwy sobie sposób powinien wypełniać swe powołanie misyjne. Biskup łączy je nierozdzielnie z powołaniem do świętości każdego ochrzczonego.

Po ukazaniu się adhortacji apostolskiej *Evangelii Gaudium* oraz adhortacji *Gaudete et exultate* papieża Franciszka⁴, przewodniczący Komisji Misyjnej korzystał z refleksji papieskiej na temat misyjności Kościoła. Był zafascynowany świeżością niektórych stwierdzeń Franciszka, i dlatego cytował papieża. Do języka, którym mówił o misjach przewodniczący Komisji Misyjnej wprowadził takie franciszkańskie pojęcia, jak: „Kościół wyruszający w drogę”, „reformacja misyjna Kościoła”, „misyjne nawrócenie”, „umisyjnienie struktur Kościoła”, „iść na peryferie”, „wyjście”, „uczeń-misjonarz”⁵. To ostatnie przytaczał w homiliach i wystąpieniach publicznych⁶. Słowa Franciszka Biskup wielokrotnie zachęcał wiernych, aby zejść z kanapy, założyć buty i ruszyć w misyjną drogę⁷.

Jakie są najważniejsze idee misyjne bp. Jerzego Mazura? W swej refleksji na temat zaangażowania misyjnego Biskup wychodzi od przekonania zaczerpniętego od Jana Pawła II, że misje są sprawą wiary⁸. Ich początku należy upatrywać w posłaniu Syna przez Ojca oraz w ożywiającej działalności i obdarowaniu łaską Ducha Świętego⁹. Trójca Święta jest źródłem i początkiem misji w świecie. Ojciec posyła swego Syna, aby dokonał dzieła zbawienia. Syn wykonawszy to dzieło, powierza jego kontynuację swemu Kościołowi. Aby dzieło misyjne mogło trwać i rozwijać się, obdarza Kościół darem Ducha Świętego. Jest On protagonistą misji: przygotowuje ludzkie serca na przyjęcie światła Ewangelii oraz umacnia i uzdalnia misjonarzy do wiernego wypełnienia ich zadania¹⁰.

Biskupowi bliska jest idea, że misje są sprawą miłości. Ci, którzy zostali ubogaceni łaską wiary na chrzcie świętym i umocnieni darami Ducha Świętego w sakramencie bierzmowania, nie mogą jej zatrzymać dla siebie¹¹. Jest ona skarbem, którym winniśmy się dzielić. Motywem zaangażowania misyjnego

⁴ Zob. Franciszek, *Evangelii gaudium*, Rzym, 24 listopada 2013 r., https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20131124_evangelii-gaudium.html (dostęp: 12.12.2023).

⁵ Pochodzą one z adhortacji apostolskiej Franciszka *Evangelii gaudium*, nr 20-30 oraz 121.

⁶ Zob. *Bp Mazur: wszyscy jesteśmy misjonarzami*, <https://misyjne.pl/bp-mazur-wszyscy-jestesmy-misjonarzami/> (dostęp: 8.08.2023).

⁷ Zob. *Bp Jerzy Mazur: Kościół w Polsce ma oblicze misyjne, ale jest jeszcze wiele do zrobienia*, <https://www.ekai.pl/bp-mazur-kosciol-w-polsce-ma-oblicze-misyjne-ale-jest-jeszcze-wiele-do-zrobienia/> (dostęp: 2.07.2023).

⁸ Zob. Jan Paweł II, *Redemptoris mission*, Rzym, 7 grudnia 1990 r., nr 11.

⁹ Por. J. Mazur, *Z misjonarzami na peryferie świata. Krótkie rozważania misyjne*, Kielce 2017, s. 13.

¹⁰ Por. tenże, *Uczniowie-misjonarze w mocy Ducha Świętego*, Kielce 2018, s. 10.

¹¹ Zob. *Homilia wygłoszona w Czernej 17.07.2021 r. przez biskupa Jerzego Mazura SVD*, <https://misjekarmel.pl/pl/aktualnosci/homilia-wygloszona-w-czernej-17-07-2021-r-przez-biskupa-gerzego-mazura/> (dostęp: 2.12.2023).

jest troska o to, aby wszyscy ludzie doszli do poznania prawdy i zostali zbawieni. Kościół nie uprawia prozelityzmu, nie ma nieczystych intencji w głoszeniu Ewangelii; nikogo nie zmusza do przyjęcia wiary, ale dzieli się tym, co ma najcenniejszego, pragnąc, aby i inni ludzie byli ubogaceni i uszczęśliwieni łaską przyjaźni z Chrystusem. Misyjny zapał wszystkich ochrzczonych rodzi się ze świadomości odpowiedzialności za zbawienie świata.

Według bp. Jerzego Mazura misje są sprawą nadziei. Chrześcijanie żyją nie tylko w perspektywie doczesności, ale troszczą się o swoją i innych ludzi wieczność. Zwracając się do misjonarzy, przypominał, że celem ich posługi jest uświęcenie własne oraz prowadzenie innych do świętości.

Dla hierarchy powołanie misyjne i powołanie do świętości stanowią jedność¹². „Ucząc się od Jezusa i naśladowując Go wstępujemy na drogę świętości. (...) Chce się powiedzieć: Czyn wszystko, by być świętym kapłanem, świętą osobą konsekrowaną, świętym misjonarzem, świętą misjonarką. Dzisiejszy świat potrzebuje świętych kapłanów, bo potrzebuje Chrystusa. Potrzebuje świętych osób konsekrowanych, bo potrzebuje Chrystusa. Do świętości wzywa nas Chrystus. O tym przypomina nam papież Franciszek w najnowszej adhortacji apostołskiej *Gaudete et exultate*, o powołaniu do świętości w świecie współczesnym. Bądźmy świętymi i nie zasłaniajmy sobą Boga innym. A więc, bądźmy kochającymi wszystkich ludzi, niosącymi im dobrą nowinę o zbawieniu, ukazującymi im Chrystusa, a przez to sami będziemy się uświęcać i będziemy prowadzić innych do świętości. Na tej drodze do świętości powinniśmy być wytrwali, pełni entuzjazmu”¹³.

Nie wolno pracy misyjnej postrzegać wyłącznie w kategoriach ziemskiej pracy i zatroskania. Trzeba, aby wszyscy angażujący się w służbę misjom mieli świadomość perspektywy wieczności. To ona sprawia, że działalność misjonarzy nie opiera się na ludzkich ambicjach, planach i dążeniach, ale jest szukaniem i wypełnianiem woli Bożej¹⁴.

Przewodniczący Komisji Misyjnej przypominał misjonarzom i tym, którzy im towarzyszą w ich wysiłkach, że zawsze winni szukać woli Bożej, być posłuszni wezwaniom i natchnieniom Ducha Świętego¹⁵. Posłuszeństwo woli Bożej daje gwarancję i pewność, że misje są inicjatywą boską, a nie wymysłem ludzkim. To chroni ich przed wybujałym indywidualizmem i szukaniem siebie w tym, co robią. Dobry misjonarz to ten, który jest posłany przez Kościół i służy w nim pod kierownictwem Ducha Świętego.

Z przymiotów, jakie ceniał bp Jerzy Mazur u misjonarek i misjonarzy na pierwszym miejscu trzeba wymienić miłość pasterską, bez której misje stają się

¹² Zob. *Misjonarz często nie widzi plonów. Z bp. Jerzym Mazurem rozmawia Tomasz Królak*, <https://www.ekai.pl/kazdy-jest-poslany-rozmowa-z-bp-gerzym-mazurem-svd/> (dostęp: 2.12.2023).

¹³ J. Mazur, *Homilia podczas Mszy św. w CFM 15 VI 2018 r.*, w: Archiwum CFM [mps].

¹⁴ Zob. tenże, *Listy do młodych uczniów-misjonarzy*, dz. cyt., s. 61.

¹⁵ Zob. tamże, s. 31-33.

jałowym wysiłkiem oraz cierpliwość¹⁶. Misjonarzy winna cechować pokora wobec Boga, który działa w sposób sobie wiadomy i wobec ludzi, którym służy.

Właściwym określeniem pracy misjonarza jest „służba”. „Wypełnianie naszej misji to służba Bogu i ludziom. Służyć innym na wzór Jezusa to pozwolić, aby nasze życie utożsamiało się z Jego życiem, aby Jego uczucia, Jego myśli, Jego działania stały się naszymi uczuciami, naszymi myślami, naszymi działaniami. Jezus przyszedł na świat nie po to, «aby Mu służono, lecz żeby służyć i dać swoje życie na okup za wielu». A więc życie Jezusa jest życiem dla innych, jest życiem służby. Tak też winno wyglądać życie Jego uczniów”¹⁷.

Misjonarze są – według Biskupa – siewcami ziaren Ewangelii¹⁸. Pracują oni w winnicy Pańskiej dbając o nią, ale nie oczekując błyskawicznych i spektakularnych owoców. Nie są ludźmi szybkiego sukcesu, ale mozołu i oczekiwania. To ludzie adwentu, a nie żniwa.

Dla biskupa ełckiego Maryja jest wzorem wszystkich misjonarzy¹⁹. Rozważając tajemnicę wędrówki Maryi do krewnej Elżbiety, Biskup mówi: „I Maryja w tej scenie nawiedzenia jawi się nam jako misjonarka, ewangelizatorka. Maryja idzie do Elżbiety, niesie Zbawiciela, Syna Bożego. Maryja chce powiedzieć o tym Elżbiecie, co wielkiego Bóg uczynił. Idzie, proklamuje wielkie dzieła Boże. Dzieli się Dobrą Nowiną, że Zbawiciel jest obecny pośród swego ludu”²⁰.

I jeszcze jedno, ważne dopowiedzenie: bp Jerzy Mazur SVD postrzega misję jako wzajemne obdarowywanie²¹. Dla niego misje nie są jednokierunkowe – my dajemy coś Kościołom misyjnym. Przewodniczący Komisji Misyjnej uważa, że misje ubogacają Kościół w Polsce²².

Kościół w Polsce wspiera misje *ad gentes* kadrowo – posyłając misjonarki i misjonarzy a także wolontariuszy świeckich. Pomaga misjom poprzez wsparcie finansowe i materialne – bez niego misjonarze nie mogliby realizować licznych i potrzebnych dzieł charytatywnych, ewangelizacyjnych, medycznych czy też opiekuńczo-wychowawczych (edukacyjnych). Komisja Misyjna i jej agendy, liczne fundacje, stowarzyszenia, ruchy misyjne, diecezje, parafie i zgromadzenia zakonne utrzymują na misjach szkoły i przedszkola, szpitale i ośrodki

¹⁶ Zob. *Odwiedziny w Rwandzie i Burundi*, <https://www.ekai.pl/odwiedziny-misjonarzy-w-rwandy-i-burundi/> (dostęp: 10.10.2023).

¹⁷ J. Mazur, *Homilia podczas Mszy św. radiowej 18 X 2015 r. w Warszawie*, w: Archiwum CFM [msp].

¹⁸ Zob. tenże, *Z misjonarzami na peryferie świata. Krótkie rozważania misyjne*, Kielce 2017, s. 74.

¹⁹ Zob. tenże, *Homilia podczas Mszy św. w dn. 20 VI 2017 r. w CFM*, <https://www.adgentes.misje.pl/aktualnosci/wydarzenia/30663/jubileusz-misjonarzy#1https://www.adgentes.misje.pl/aktualnosci/wydarzenia/30663/jubileusz-misjonarzy#1> (dostęp: 12.12.2023).

²⁰ Tenże, *Homilia podczas Mszy św. 21 XII 2016 r. w CFM w Warszawie*, w: Archiwum CFM [msp].

²¹ Zob. tenże, *Listy do młodych uczniów-misjonarzy*, Kielce 2021, s. 167.

²² Zob. I. Świerdzewska, *Misje: wspólna sprawa*, <http://idziemy.pl/kosciol/misje-wspolna-sprawa/80441> (dostęp: 3.12.2023).

zdrowia, ochronki i domy opieki dla osób starszych. Prowadzą walkę z głodem i niedożywieniem, wspierają leczenie chorych i pomagają niepełnosprawnym. Misje wyzwalają ogromny potencjał pomocowy w duchowieństwie i wiernych Kościoła w Polsce²³. Misjonarze nie tylko otrzymują pomoc duchową i materialną, ale dzielą się z tymi, którzy ich wspierają swymi doświadczeniami misyjnymi. Podczas spotkań z wiernymi w Polsce misjonarze mówią o Kościołach misyjnych, kulturze, tradycjach, liturgii, sposobach wyrażania pobożności. W ten sposób przybliżają wiernym różne oblicza Kościoła powszechnego.

Bp Jerzy Mazur zauważa, że misjonarki i misjonarze nie są wyłącznie biorcami pomocy, ale w zamian dzielą się z Kościołem w Polsce owocami swej pracy, doświadczeniami, cierpieniem i modlitwą. Misjonarze uwrażliwiają Kościół w Polsce na uniwersalizm Kościoła. Ukazują jego bogactwo (różnorodność kultur, języków, form religijnej aktywności). To nie pozwala na zamykanie się wyłącznie we własnym kręgu kulturowym. Służy docenianiu dorobku innych wspólnot kościelnych na świecie. Misje ubogacają spojrzenie na Kościół. Pomagając misjom otrzymuje on w zamian wiele cennych darów.

W zaangażowaniu misyjnym Biskup dostrzegał możliwość rozwoju Kościoła. Nadzieje pokładał w rozwoju wolontariatu misyjnego²⁴ jako szansie duszpasterskiej, która pozwala odkrywać prawdziwe oblicze Kościoła²⁵.

Rola świeckich w misyjnym dziele Kościoła

W zmieniającym się świecie przewodniczący Komisji Misyjnej upatrywał szansę i nadzieję na odrodzenie i umocnienie Kościoła. Spotykał się ze świeckimi zaangażowanymi w dzieło misyjne²⁶. W rozwoju wolontariatu, zwłaszcza wśród młodych, Biskup upatrywał nadzieję na to, że dzieło misyjne będzie kontynuowane, mimo spadku powołań kapłańskich i zakonnych. Liczył na to, że świeccy w większym stopniu przejmą odpowiedzialność za misje²⁷.

Dla przewodniczącego Komisji Misyjnej rola, jaką mają do odegrania misjonarze świeccy jest pierwszoplanowa. Nie są oni postrzegani jako „pomocnicy”, ale jako prawdziwi misjonarze. Są posłani przez Kościół i działają w jego imieniu. Spotykając się z przedstawicielami 25 organizacji katolickich zajmujących się promocją wolontariatu misyjnego, bp Jerzy Mazur stwierdził, że obecnie nadszedł czas na świecki wolontariat misyjny²⁸. W celu zapewnienia świeckim misjonarzom i wolontariuszom lepszego przygotowania do po-

²³ Zob. Z. Sobolewski, *Misje, w: Kościół w Polsce 2023. Raport*, red. J. Operacz, Warszawa 2023, s. 83-93.

²⁴ Por. *Odkryj w sobie powołanie ucznia-misjonarza. Zachęca bp Jerzy Mazur*, <https://misyjne.pl/misja/odkryj-w-sobie-powolanie-ucznia-misjonarza-zacheca-bp-jerzy-mazur/> (dostęp: 1.09. 2023).

²⁵ Zob. J. Mazur. *Listy do młodych misjonarzy*, dz. cyt., s. 158-159.

²⁶ Zob. *Idźcie i głoscie aż po krańce ziemi...*, dz. cyt., s. 259-262.

²⁷ Zob. tamże, s. 157-165.

²⁸ *Bp Jerzy Mazur: Czas na świecki wolontariat misyjny*, <http://www.misje.strony-parafialne.pl/aktualnosci/wydarzenia/20986/bp-jerzy-mazur-czas-na-swiecki-wolontariat-misyjny> (dostęp: 2.12.2023).

sługi misyjnej, przewodniczący Komisji Misyjnej odrodził Instytut Misyjnego Laikatu²⁹. Struktura ta powstała w 1985 r. funkcjonowała w ramach Komisji Episkopatu Polski ds. Misji do 2002 r. Potem jej działalność ustała. Biskup nadał Instytutowi nowy „Regulamin” oraz powołał dyrektora odpowiedzialnego za formację misyjną świeckich³⁰. „Jest to wyjście na przeciw ludziom świeckim, aby dać im możliwość z jednej strony rozpoznać, ugruntować się w powołaniu misyjnym, a z drugiej strony przygotować się do posłania do misji *ad gentes*. Pierwszy rok to okres propedeutyczny. Wszyscy przyjeżdżają na weekendy. Planujemy siedem takich zjazdów, razem z rekolekcjami, będą również wykłady z misjologii. Drugi rok odbywać się będzie razem ze wszystkimi: kapłanami, osobami życia konsekrowanego”³¹.

W wolontariacie misyjnym Biskup upatrywał nadzieję na powołania kapłańskie i zakonne. Uważał, że doświadczenie misyjne zmienia pozytywnie młodych, ubogaca ich, pomaga dojrzewać duchowo i religijnie oraz postrzegać Kościół jako wspólnotę, w której mają swe miejsce.

Szczególną wagę bp Jerzy Mazur SVD przywiązywał do wychowania dzieci w duchu misyjnym. Zabiegał o to, aby jak najwięcej uczniów szkół podstawowych i gimnazjów brało udział w ogólnopolskim konkursie „Mój szkolny kolega z misji”³². Widział w nim narzędzie służące wzbudzaniu i umacnianiu zainteresowania misjami. Biskup zawsze uczestniczył w uroczystości wręczenia nagród laureatom konkursu³³. Zachęcał dzieci do tego, aby tworzyły grupy misyjne w szkołach i parafiach, np. kolędników misyjnych. Dziękował uczniom za przekazywane środki finansowe w ramach konkursu, które służyły budowie lub remontom szkół i przedszkoli w krajach misyjnych³⁴.

Z polecenia bp. Jerzego Mazura przygotowano kilka pozycji książkowych, które służyły dzieciom w lepszym poznaniu misji i pracy polskich misjonarzy³⁵. Pozycje te inspirują najmłodszych do poznawania realiów, w jakich żyją ich rówieśnicy oraz niesienia im pomocy.

²⁹ Zob. B. Uszko-Dudzińska, *Misjonarze świeccy/wolontariusze, a stan prawny w Rzeczypospolitej Polskiej*, w: *Świeccy a misje. Akta sympozjum naukowego zorganizowanego w roku 50-lecia Komisji Episkopatu Polski ds. Misji na UKSW, Warszawa 21 czerwca 2017 r.*, red. Z. Sobolewski, Górna Grupa 2017, s. 117-153.

³⁰ Zob. J. Mazur, *Wprowadzenie do sympozjum na UKSW*, w: *Świeccy a misje*, dz. cyt., s. 43-44.

³¹ R. Łączny, *Warszawa: Instytut Misyjnego Laikatu wznowił działalność*, <https://www.vaticannews.va/pl/swiat/news/2018-09/polska-warszawa-instytut-formacji-misyjnej-dziala.html> (dostęp: 1.10.2023).

³² Zob. K. Szymczycha, *Sprawozdanie z działalności Komisji Episkopatu Polski ds. Misji za rok 2020*, s. 2, w: Archiwum Komisji Episkopatu Polski ds. Misji [msp].

³³ Zob. *Warszawska Gala XVIII Konkursu „Mój szkolny kolega z misji”*, <https://archidiecezjalubelska.pl/blog/warszawska-gala-xviii-konkursu-moj-szkolny-kolega-z-misji/> (dostęp: 7.07. 2023).

³⁴ J. Mazur, *Słowo do uczestników Konkursu Mój szkolny Kolega z Misji podczas Gali na Stadionie Narodowym w Warszawie 30 V 2017 r.*, w: Archiwum CFM [mps].

³⁵ Zob. Z. Sobolewski, *Mali pomocnicy misjonarzy*, Kielce 2015; tenże, *Pomocnicy Orszaku Trzech Króli*, Kielce 2016; tenże, *Idźcie i głoscie Ewangelię. Dzieci dla misji*, Kielce 2017, tenże, *Z Maryją na misjach*, Kielce 2019; tenże, *Z polskimi misjonarzami w świecie*, Kielce 2023.

Integracja środowisk misyjnych Kościoła w Polsce

Ulubione przysłowie afrykańskie bp. Jerzego Mazura, które często powtarzał w gremiach misyjny, brzmi: „Jednym palcem twarzy nie umyjesz”³⁶. Sprawując funkcję przewodniczącego Komisji Misyjnej dbał o to, by wszyscy członkowie i konsultorzy mieli prawo głosu. Decyzje, które podejmowała Komisja zapadały po dyskusji i nie były narzucane. Biskup był wrażliwy na głos świeckich. Powierzał opracowanie ważnych dokumentów konsultorom świeckim; takich, jak wytyczne dotyczące misjonarzy świeckich³⁷. Zabierali oni głos na posiedzeniach Komisji i zgłaszali inicjatywy duszpasterskie. Konsultorzy Komisji, nominowani przez Biskupa reprezentowali wszystkie środowiska misyjne.

Jako przewodniczący Komisji Episkopatu Polski ds. Misji bp Jerzy Mazur postawił sobie za cel integrację wszystkich środowisk misyjnych Kościoła w Polsce. Zgodnie z wytycznymi „Cooperatio missionalis” pierwszeństwo w działalności misyjnej przypada Papieskim Dziełom Misyjnym³⁸. Biskup podjął współpracę z dyrektorami Papieskich Dzieł Misyjnych w Polsce. Podobnie, zależało mu na kontaktach z odpowiedzialnymi za ruchy, stowarzyszenia, fundacje, zgromadzenia misyjne oraz grupy misyjne. W celu bliższego zapoznania się, prezentacji dokonań oraz form animacji i formacji misyjnej Biskup gromadził ich na dorocznych spotkaniach Krajowej Rady Misyjnej.

Forum, w którym świeccy mieli głos decydujący stała się Krajowa Rada Misyjna. Jako odpowiedzialny za pomoc polskim misjonarzom Biskup służył integracji i rozwojowi środowisk misyjnych w Polsce. Zależało mu na zgodnej współpracy, wymianie doświadczeń oraz dzieleniu się pomysłami i sposobami wspierania misji. Biskup doceniał działalność Papieskich Dzieł Misyjnych, Dzieła Pomocy „Ad Gentes”, MIVA Polska, Centrum Formacji Misyjnej oraz wielu zgromadzeń zakonnych męskich i żeńskich, fundacji, bractw, stowarzyszeń katolickich, wolontariatów misyjnych.

Pragnąc zjednoczyć środowiska misyjne przewodniczący Komisji Misyjnej wskrzesił działalność Krajowej Rady Misyjnej. Rada ta została utworzona na 332. Zgromadzeniu Plenarnym KEP 18 czerwca 2005 r. z inicjatywy bp. Wiktora Skworca. Jej celem było „osiągnięcie większej skuteczności podejmowanych inicjatyw w dziedzinie animacji i współpracy misyjnej oraz uniknięcia konkurencji czy podwójnego działania”³⁹. Rada była miejscem wymiany myśli, współpracy różnych podmiotów misyjnych i harmonizowania projektów misyjnych. Jednak jej działalność nie trwała długo.

Reaktywując działalność KRM 20 czerwca 2013 r., bp Jerzy Mazur SVD zaprosił do współpracy przedstawicieli Papieskich Dzieł Misyjnych, dyrekto-

³⁶ Zob. J. Mazur, *Listy do młodych uczniów-misjonarzy*, dz. cyt. s. 157.

³⁷ Zob. K. Szymczycha, *Sprawozdanie z posiedzenia Komisji Episkopatu Polski ds. Misji za rok 2020*, w: Archiwum Komisji Episkopatu Polski ds. Misji [msp].

³⁸ Zob. Instrukcja Kongregacji Ewangelizacji Narodów o współpracy misyjnej, Warszawa 2006, s. 14.

³⁹ Zob. *Cooperatio missionalis*, nr 12.

rów agend Komisji Misyjnej, przedstawicielki i przedstawiciele żeńskich i męskich zgromadzeń misyjnych, świeckiego wolontariatu, organizacji i ruchów katolickich działających na rzecz misji. W obradach Rady brali również udział przedstawiciele mediów katolickich.

Gdy był przewodniczącym, Rada stała się forum wymiany doświadczeń oraz integracji tych, którzy pracują na rzecz misji w Polsce. Podczas spotkań Rady omawiano problemy związane z organizacją IV Krajowego Kongresu Misyjnego oraz tematy ważne dla formacji misyjnej⁴⁰. Biskup zapoznawał członków Krajowej Rady Misyjnej z planami działań agend Komisji Misyjnej.

Rezultatem 10 lat pełnienia funkcji przewodniczącego Komisji Episkopatu Polski ds. Misji jest pogłębiona współpraca Papieskich Dziel Misyjnych, Komisji Misyjnej oraz pozostałych podmiotów zajmujących się misjami *ad gentes*. O tym, że integracja ta postąpiła, świadczy chociażby frekwencja we wspólnie organizowanych wydarzeniach. Np. w sympoziach naukowych brali udział przedstawiciele wszystkich fundacji, stowarzyszeń i organizacji misyjnych. Frekwencja na sympoziach była bardzo wysoka (od 300 do 700 uczestników). W IV Krajowym Kongresie Misyjnym w 2015 r. wzięło udział 5 000 dzieci, 1 300 przedstawicieli młodzieży i 1 500 dorosłych. Niestety, kontakty wzajemne wyhamowała pandemia koronawirusa.

Dorobek medialny i piśmienniczy bp. Jerzego Mazura SVD

Przewodniczący Komisji Episkopatu Polski ds. Misji ogromną wagę przywiązywał do nowoczesnych środków komunikacji społecznej, które postrzegał jako skuteczne narzędzia przekazywania idei misyjnych. Uważał, że media multiplikują i czynią słyszalnym głos Kościoła, kształtują pozytywny obraz wspólnoty wiary i ukazują młodą twarz Kościoła, jaką są misje. „Dzisiaj wielkim wyzwaniem stojącym przed głosicielami Chrystusa jest obecność Kościoła i Dobrej Nowiny w świecie środków społecznego przekazu, Internetu i serwisach społecznościowych, czyli obecność na tzw. «kontynencie cyfrowym». Głosiciele Ewangelii winni stawać się, jak mówi papież Benedykt XVI «domownikami cyfrowego kontynentu»»⁴¹.

Wyrazem przekonania, że media pełnią ważną rolę w przekazie misyjnym jest to, że iskup zaproponował, aby Medal „Benemerenti in Opere Evangelizationis” był przyznawany w kategorii „informacja medialna”⁴²

⁴⁰ Z. Sobolewski, K. Szymczycha, *Posługa biskupa Jerzego Mazura, przewodniczącego Komisji Episkopatu Polski ds. Misji*, w: *Akta symposium naukowe zorganizowanego w Centrum Formacji Misyjnej w Warszawie w dniach 22-24 czerwca 2021 roku „Modele misyjne i areopagi współczesnego zaangażowania misyjnego”*, red. Z. Sobolewski, K. Szymczycha, Górna Grupa 2021, s. 246.

⁴¹ J. Mazur, *Homilia na rozpoczęcie symposium w CFM 22 VI 2021*, w: *Akta symposium naukowe...*, dz. cyt., s. 14.

⁴² Zob. K. Szymczycha, *Sprawozdanie z działalności Komisji Episkopatu Polski ds. Misji za rok 2015*, s. 2, w: *Archiwum Komisji Episkopatu Polski ds. Misji [msp]*.

Biskup zabiegał o to, aby sprawami misji zainteresować nie tylko media katolickie, w których informacje ze świata misji ukazują się często i systematycznie (np. z okazji Tygodnia Misyjnego), lecz również media publiczne i komercyjne. Udzielał wywiadów dla Katolickiej Agencji Informacyjnej, gazet ogólnopolskich, takich jak „Rzeczypospolita”, „Nasz Dziennik”, „Niedziela”, „Gość Niedzielny”, „Przewodnik Katolicki”, i lokalnych, jak „Martyria”, „Echo katolickie”, „Idziemy”⁴³. Biskup zabiegał o współpracę z czasopismami i portalami misyjnymi, którymi dysponują męskie i żeńskie zgromadzenia zakonne w Polsce.

Przy różnych okazjach występował w TVP w programach katolickich zachęcając do zaangażowania się w dzieło misyjne. Udzielał wypowiedzi dla Polskiego Radia oraz katolickich rozgłośni radiowych⁴⁴.

Z racji Uroczystości Objawienia Pańskiego bp Jerzy przewodniczył Mszy św. radiowej z kościoła św. Krzyża w Warszawie⁴⁵. Była to okazja, aby uwrażliwić wiernych na potrzeby misyjne. Mówił: „Jeszcze 5 miliardów ludzi nie zna Chrystusa i nie doświadczyło radości płynącej z wiary. Dlatego otoczmy modlitwą misjonarzy, którzy są do nich posłani. Wypraszaźmy światło i moce Ducha Świętego ich przepowiadaniu Chrystusa, by jak Gwiazda Betlejemska ukazywali drogę do Niego”⁴⁶.

Odprawiał także Mszę św. radiową w Niedzielę Misyjną. W Telewizji Polonia i Telewizji Trwam przewodniczył Mszom św. przy różnych okazjach, zawsze poruszając problematykę misyjną i nalegając, aby wierni Kościoła w Polsce troszczyli się o misje. W Radiu Maryja Biskup kilka razy poprowadził katechezy sobotnie poświęcając je misjom⁴⁷.

Biskup przewodniczący podczas „Apelu Jasnogórskiego” prowadził rozważania misyjne. Okazję do tych wystąpień dawały wydarzenia misyjne, jakie przeżywał Kościół. Były one transmitowane przez Telewizję Trwam.

Wypowiedzi Biskupa, zwłaszcza w latach 2014-2015, w czasie przygotowań do IV Krajowego Kongresu Misyjnego były zamieszczane bardzo licznie

⁴³ Co najmniej dwa razy w roku ukazywały się teksty biskupa w tych periodykach.

⁴⁴ W latach 2011-2021, 6 stycznia bp Jerzy Mazur celebrował Msze św. i głosił homilię w kościele św. Krzyża w Warszawie, zaś w II niedzielę Wielkiego Postu odprawiał Mszę św. transmitowaną przez TV Polonia. Występował też w programach realizowanych przez Redakcję Programów Katolickich (Między ziemią a niebem; Okiem wiary, Familijna Jedynka) z okazji Dnia Modlitwy i Pomocy Misjom, Tygodnia Misyjnego, II niedzieli Wielkiego Postu, Tygodnia Św. Krzysztofa.

⁴⁵ Zob. Z. Sobolewski, K. Szymczycha, *The Ministry of Bishop Jerzy Mazur SVD as Chairman of the Polish Episcopal Commission for Missions. Part 2*, „Nurt SVD” 2021, nr 2, s. 115.

⁴⁶ J. Mazur, *Homilia w Uroczystość Objawienia Pańskiego podczas Mszy św. radiowej 7 I 2019 r.*, w: Archiwum CFM [msp].

⁴⁷ Zob. T. Zajkowski, *Wkład Diecezji Elckiej...*, dz. cyt., s. 42. Katechezy misyjne bp. Jerzego Mazura nawiązywały do tematu roku duszpasterskiego oraz Tygodnia Misyjnego. Biskup podkreślał odpowiedzialność świeckich za misje, zachęcał do modlitwy, ofiarowania cierpień oraz wspierania finansowego misjonarzy. Zwracał uwagę na to, że powołanie misyjne ma charakter powszechny i wynika z przyjętego chrztu.

na portalach internetowych. Biskup tłumaczył ideę Kongresu i zapraszał do włączenia się w jego prace. Zabiegał, aby informacje o tym, czym żyje Komisja Misyjna i środowisko misyjne w Polsce ukazywały się często i wyczerpująco. Pod przewodnictwem bp Jerzego Mazura ożywiła się działalność wydawnicza Komisji⁴⁸. Jednym z jej zadań jest propagowanie idei misyjnej poprzez książki, broszury, plakaty i ulotki. Gdy bp Jerzy obejmował funkcję przewodniczącego, istniały już wypracowane pewne nośniki informacji misyjnej, np. Dzieło Pomocy „Ad Gentes” publikowało każdego roku kalendarz misyjny. Podobnie MIVA Polska wysyłała swój kalendarz do darczyńców. Otrzymywali go wszyscy proboszczowie w Polsce oraz rodziny misjonarzy.

Bp Jerzy Mazur SVD zainicjował tradycję publikowania Komunikatu na uroczystość Objawienia Pańskiego, która jest obchodzona w Kościele w Polsce jako Dzień Modlitwy i Pomocy Misjom, na II niedzielę Wielkiego Postu – Dzień Modlitwy, Postu i Solidarności z misjonarzami, wspomnienie św. Krzysztofa – patrona MIVA Polska. Komunikaty Biskupa nawiązywały do hasła roku duszpasterskiego i krótko wyjaśniały różne aspekty zaangażowania misyjnego. Zawierały informacje o misjonarzach i misjonarkach z Polski oraz były apelem skierowanym do duchownych i wiernych o to, aby pielęgnowali w sobie powołanie misyjne⁴⁹. Zazwyczaj Biskup dziękował darczyńcom misji za ich hojność i apelował o to, aby Kościół w Polsce modlił się za misje i wspierał je duchowo, finansowo i materialnie. Pisał: „Zachęcam wszystkich, by stali się, jak uczy papież Franciszek „uczniami –misjonarzami” (EG nr 120). Chorzy i starsi niech wspierają misyjne dzieło Kościoła modlitwami i ofiarowaniem cierpień w intencji misjonarzy. Dzieci niech włączą się w akcje Papieskiego Dzieła Misyjnego Dzieci, którego święto obchodzimy w dzisiejszą Uroczystość”⁵⁰.

Doroczne Komunikaty Biskupa publikowane przy różnych okazjach misyjnych ukazywały się w systematycznie mediach komercyjnych i publicznych, na portalach internetowych⁵¹ oraz w gazecie „Pomagamy misjom”⁵² i Biuletynie Informacyjnym MIVA Polska⁵³.

Bp Jerzy Mazur opublikował kilka pozycji książkowych. Z okazji IV Krajowego Kongresu Misyjnego wydał pozycję „Radość Ewangelii źródłem misyjnego zapału”⁵⁴. Zarysowuje w niej teologiczne uzasadnienie dla misji *ad gentes*. Omawia nakaz misyjny Chrystusa i zobowiązania wynikające z powo-

⁴⁸ Zob. W. Kluj, *Działalność publicystyczna Komisji Episkopatu Polski ds. Misji*, w: Komisja Episkopatu Polski ds. Misji, *Świeccy a misje*, dz. cyt., s. 253-270.

⁴⁹ Zob. *Przewodniczący Rady KEP ds. Misji prosi o wsparcie dla misjonarzy i misjonek*, <https://deon.pl/kosciol/przewodniczaczy-rady-kep-ds-misji-prosi-o-wsparcie-dla-misjonarek-i-misjonarzy,704256> (dostęp: 6.07.2023).

⁵⁰ J. Mazur, *Komunikat na Dzień Modlitwy i Pomocy Misjom przypadający na 6 stycznia 2018 r.*, w: Archiwum CFM [mps].

⁵¹ Np. misyjne.pl; deon.pl; podlasie24.pl; radiomaryja.pl; naszdzienik.pl.

⁵² „Pomagamy misjom” publikuje *Komunikat* biskupa od 2015 r.

⁵³ Zob. J. Mazur, *Z wieczernika na krańce ziemi*, „Pomagamy misjom!” 2022, s. 1, 3.

⁵⁴ Zob. tenże, *Radość Ewangelii źródłem misyjnego zapału*, Kielce 2015.

łania misyjnego otrzymanego na chrzcie świętym. Przedstawia podmioty odpowiedzialne za misje w Kościele. Autor akcentuje odpowiedzialność wierznych świeckich za współczesne dzieło misyjne. Zachęca do tworzenia grup misyjnych w parafiach i szkołach oraz promuje ideę wolontariatu wśród ludzi młodych. Książka ma charakter albumowy i ubogacają ją interesujące zdjęcia, których autorami są misjonarki i misjonarze.

Do tych, którzy angażują się w misyjne dzieło Kościoła, tak dorosłych jak i młodzieży, bp Jerzy Mazur skierował pozycję „Z misjonarzami na peryferie świata. Krótkie rozważania misyjne”⁵⁵. Książeczka ta przekazuje entuzjazm Biskupa dla misji. W bardzo krótkich rozważaniach autor opisuje, czym są misje *ad gentes*, jaki sens ma mandat misyjny Chrystusa, jak go realizować współcześnie. Dużo miejsca poświęca sylwetkom misjonek i misjonarzy, przymiotom ducha, jakimi winni się charakteryzować. Autor przywołuje postać Maryi, pierwszej Misjonarki oraz postacię wielkich świętych, patronów misji. Książka zawiera wiele wskazówek praktycznych, gdyż mówi o tym, jak można zaangażować się w pomoc misjom.

Bp Jerzy Mazur jest także autorem pozycji pt. „Listy do młodych uczniów-misjonarzy”⁵⁶. To publikacja skierowana przede wszystkim do młodzieży, a jej zasadniczym celem jest zachęta do włączenia się w działania wolontariatu misyjnego. Mówi w niej: „Pisząc ten list mam nadzieję, że zechcecie wraz ze mną przyjrzeć się lepiej swemu powołaniu uczniów-misjonarzy. W kolejnych listach będziemy rozważali różne aspekty tego, co znaczy być misjonarzem i misjoneką Chrystusa. Chciałbym, abyście wraz ze mną zastanowili się nad tym, kim jesteśmy w Kościele, ale także nad tym, do czego wzywa Chrystus w tajemnicy chrztu świętego i bierzmowania. Byłbym rad, gdyby moje listy zachęciły was do czynu, do tworzenia grup wolontariuszy misyjnych w szkołach i parafiach”⁵⁷. W formie listów autor wyjaśnia młodym, czym są misje oraz ich powołanie chrzcielne do bycia uczniami-misjonarzami. Prezentuje sylwetki polskich misjonek i misjonarzy i zaprasza do współpracy misyjnej.

Formacja intelektualna osób zaangażowanych misyjnie

Bp. Jerzemu Mazurowi zależało nie tylko na propagowaniu idei misyjnej wśród duchowieństwa i wiernych Kościoła w Polsce, lecz także na pogłębieniu świadomości misyjnej. Zabiegał o to, aby formacja misyjna wiernych, zwłaszcza osób zaangażowanych w misyjne dzieło Kościoła, opierała się na solidnym fundamencie misjologicznym. Biskup chciał, aby wierni nie tylko angażowali się na rzecz misji, ale w pełni rozumieć sens misji *ad gentes*. W tym celu, współpracując z misjologami z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie organizował sympozja naukowe. Czynnie uczestniczył w okre-

⁵⁵ Zob. tenże, *Z misjonarzami na peryferie świata. Krótkie rozważania misyjne*, Kielce 2017.

⁵⁶ Zob. tenże, *Listy do młodych uczniów-misjonarzy*, Kielce 2021.

⁵⁷ Tamże, s. 14.

ślaniu ich tematu oraz zagadnień, które winny być poruszane. Zapraszał prelegentów i uczestników.

Staraniem bp. Jerzego Mazura zorganizowano na UKSW w Warszawie 17 października 2014 r. konferencję naukową pt. „Od dekretu soborowego *Ad Gentes* do adhortacji *Evangelii gaudium*”⁵⁸. Obrady poprzedziła Msza św. pod przewodnictwem bp. Artura Mizińskiego, sekretarza Konferencji Episkopatu Polski. Referaty wygłosili: ks. Adam Parszywka SDB, ks. prof. Jerzy Urban, ks. prof. Wojciech Kluj OMI, o. dr Tomasz Szyszka SVD, ks. dr Tomasz Atlas i Aleksandra Jacoń. W dyskusji panelowej głos zabrali: bp. Jan Piotrowski, ks. prof. Jan Górski, ks. dr hab. Franciszek Jabłoński, ks. dr Grzegorz Młodawski oraz Monika Mostowska⁵⁹.

We wprowadzeniu w problematykę obrad bp. Jerzy Mazur zaznaczył: „Lecz nie tylko historia skupia naszą uwagę. Wspomnienia, podsumowanie dorobku misyjnego Kościoła w ostatnim pięćdziesięcioleciu, rozwój refleksji misjologicznej po Soborze, dają podstawy do satysfakcji i są bardzo ważne i potrzebne. Jednak nie możemy na nich poprzestać. Dlatego Druga część naszego spotkania jest bardziej skupiona na teraźniejszości. Chcemy postawić pytania, które pomogą nam skuteczniej wypełnić nakaz misyjny Chrystusa”⁶⁰.

12 czerwca 2015 r. w pierwszy dzień Kongresu odbyło się sympozjum naukowe na UKSW połączone z wystawą misyjną⁶¹. W spotkaniu wzięli udział: kard. Fernando Filoni, prefekt Kongregacji ds. Ewangelizacji Narodów, ks. Tadeusz Wojda SAC, podsekretarz Kongregacji, biskupi polscy z kraju i zagranicy, dyrektorzy diecezjalni Papieskich Dziel misyjnych, delegaci biskupa ds. misji, księża diecezjalni i zakonni, siostry i bracia zakonni, klerycy z różnych seminariów duchownych w Polsce, misjonarze i misjonarki, wierni świeccy zaangażowani w sprawy misyjne oraz młodzież zaangażowana w pomoc misjom.

Kardynał Fernando Filoni wyraził wdzięczność Kościołowi w Polsce za trud misyjny. Podkreślił konieczność dalszego podążania drogą misyjną, jak tego chciał papież Jan Paweł II. Referat wygłosił także bp. Jan Piotrowski. W dyskusji, która wywiązała się po referatach zabrali głos: bp. Jan Ozga z Kamerunu, bp. Sebastian Shaw, bp. Jerzy Mazur, abp. Andrzej Dziuba oraz Iwona Zielonka.

Konferencja skończyła się uroczystą Eucharystią w katedrze warszawsko-praskiej. Mszy św. przewodniczył i homilię wygłosił abp. Celestino Migliore, Nuncjusz Apostolski w Polsce. Koncelebrowali: kard. Fernando Filoni,

⁵⁸ Zob. Z. Sobolewski, K. Szymczycha, *Posługa biskupa Jerzego Mazura...*, dz. cyt., s. 254.

⁵⁹ Zob. *Konferencja naukowa na UKSW (17 X 2014 r.)*, w: *Radość Ewangelii źródłem misyjnego zapалу. IV Krajowy Kongres Misyjny, Warszawa 12-14 czerwca 2015*, red. Z. Sobolewski, J. Różański, K. Szymczycha, A. Sochał, Górna Grupa 2015, s. 162-238.

⁶⁰ J. Mazur, *Wprowadzenie w tematykę obrad*, w: *Radość Ewangelii źródłem misyjnego zapалу...*, dz. cyt., s. 167.

⁶¹ Zob. T. Nogaj, *IV Krajowy Kongres Misyjny w Warszawie, święto misji, misjonarzy i misjonarek*, „Misyjnym szlakiem. Jezuicki Informator Misyjny” 13(2016), nr 1, s. 20-22.

abp Henryk Hoser SAC, bp Jerzy Mazur, bp Wiesław Lechowicz, bp Jan Ozga oraz ponad 100 kapłanów⁶².

W 2017 r. w 50. rocznicę utworzenia Komisji Episkopatu Polski ds. Misji odbyło się sympozjum „Świeccy a misje”. 21 czerwca 2017 r. w auli UKSW w Warszawie zgromadziło się ponad 700 przedstawicieli misjonarzy i misjonek oraz osób, instytucji, fundacji i wspólnot zaangażowanych w sprawy misyjne. Sympozjum składało się z dwóch części: w pierwszej przypomniano historię i dorobek Komisji Misyjnej. Drugą część poświęcono misjonarzom i wolontariuszom świeckim.

Referaty poświęcone Komisji Misyjnej na sympozjum wygłosili: ks. dr. hab. Tomasz Szyszka SVD, abp Wiktor Skworec, abp Edmund Piszcz, abp Wojciech Ziemba i bp Jerzy Mazur SVD⁶³. W drugiej części sympozjum referaty przedstawili: ks. dr Romuald Szczodrowski, o. dr hab. Wojciech Kluj OMI, o. dr Kazimierz Szymczycha, ks. lic. Kamil Leszczyński, ks. dr Maciej Będziński i ks. dr hab. Franciszek Jabłoński⁶⁴.

Uroczystej Mszy św. w katedrze warszawsko-praskiej przewodniczył i homilię wygłosił ks. abp Stanisław Gądecki, przewodniczący Konferencji Episkopatu Polski ds. Misji.

Otwierając sympozjum J. Mazur powiedział: „W ostatnich 50 latach historii Kościoła w Polsce dostrzegamy systematyczny, choć bardzo powolny wzrost powołań misyjnych wśród wiernych świeckich. W tym czasie Kościół posłał ok. 22 misjonek i misjonarzy świeckich do pracy na terytoriach misyjnych. Obecnie 59 misjonarzy świeckich posługuje na misjach. Z radością dostrzegamy również rozwój wolontariatu misyjnego, głównie ludzi młodych, którzy uformowani przez wspólnoty zakonne lub diecezje wyjeżdżają na misje, by wspierać tam pracujących misjonarzy”⁶⁵.

Sympozjum miało rozbudowaną formę. Uczestnicy nie tylko wysłuchali referatów, ale mieli możliwość pracy w grupach tematycznych. Celem pracy grup było lepsze zrozumienie miejsca świeckich w dziele misyjnym Kościoła i sformułowanie konkretnych postulatów działań na rzecz promocji zaangażowania misyjnego świeckich.

Bp Jerzy Mazur był głównym organizatorem sympozjum naukowego, które odbyło się w Centrum Formacji Misyjnej w Warszawie w dniach 22-24 czerwca 2021 r. Było ono poświęcone tematowi „Modele misyjne i areopagi współczesnego zaangażowania misyjnego”⁶⁶.

Podczas homilii, wygłoszonej na rozpoczęcie sympozjum bp Jerzy Mazur wymienił współczesne areopagi, na które Chrystus zaprasza dziś swych uczniów. „W mocy Ducha Świętego wszyscy jesteśmy wezwani, by wyjść

⁶² Por. *Radość Ewangelii źródłem misyjnego zapалу...*, dz. cyt., s. 92-93.

⁶³ Zob. Komisja Episkopatu Polski ds. Misji, *Świeccy a misje...*, dz. cyt., s. 12.

⁶⁴ Por. tamże, s. 13-14.

⁶⁵ Tamże, s. 20.

⁶⁶ Zob. *Akta sympozjum naukowego zorganizowanego w Centrum Formacji Misyjnej...*, dz. cyt.

z Dobrą Nowiną na współczesne Areopagi, o których mówi św. Jan Paweł II w encyklice *Redemptoris missio*. Tymi areopagami są przede wszystkim środki społecznego przekazu, zaangażowanie na rzecz pokoju, rozwoju i wyzwolenia ludów, praw człowieka i narodów, przede wszystkim mniejszości, działanie na rzecz kobiety i dziecka, ochrona świata stworzonego, to wszystko dziedziny ludzkiej działalności, które należy rozjaśnić światłem Ewangelii. Trzeba ponadto przypomnieć rozległy areopag kultury”⁶⁷.

Symposium składało się z dwóch sesji. Pierwszą zdominowały referaty poświęcone zmianie paradygmatu misyjnego, modelom i areopagom misji oraz misyjności Kościoła według Soboru Watykańskiego II, św. Pawła VI, św. Jana Pawła II, papieża Benedykta XVI i papieża Franciszka. Referaty wygłosili: o. dr hab. Tomasz Szyszka, abp Tadeusz Wojda SAC i o. dr Ryszard Szmydki OMI. Druga sesja symposium miała charakter kontynentalno-tematyczny.

Formacja duchowa i religijna misjonarzy

Bp Jerzy Mazur przywiązywał wielką wagę do formacji religijnej, moralnej i duchowej misjonarzy oraz tych, którzy ich wspierają w misyjnym trudzie.

Świadectwem biskupiej troski o duchową formację misjonarzy było aktywne uczestnictwo w życiu Centrum Formacji Misyjnej, które pomaga przyszłym posłanym rozeznaczyć powołanie misyjne i utwierdzić się w nim. Biskup często bywał w CFM i spotykał się z tymi, którzy odbywali rok formacyjny. Przewodnicząc Eucharystii na rozpoczęcie roku formacyjnego, Biskup kierował do nich specjalne słowo, w którym zwracał uwagę na konieczne kierunki pracy nad sobą. Dawał konkretne wskazówki, jak wykorzystać czas w CFM oraz dzielił się swoimi osobistymi doświadczeniami misyjnymi. W słowie do studentów CFM chętnie przywoływał sylwetki wielkich misjonarek i misjonarzy: o. Zbigniewa i Michała, bł. Męczenników z Pariacoto, Sługi Bożej dr Wandy Błęńskiej, Sługi Bożego o. Mariana Żelazka, werbisty, wolontariuszki Heleny Kmieć, św. Wojciecha i św. Brunona. Mówił o wartości i konieczności modlitwy w życiu posłanych na misję. Zachęcał tych, którzy przygotowują się do wyjazdu na misję, by pogłęбили swą wiarę i więź z Chrystusem poprzez modlitwę i adorację eucharystyczną⁶⁸. Biskup wzywał przygotowujących się do wyjazdów na misję do kształtowania w sobie ducha pokory i bezinteresownej miłości na wzór wielkich misjonarzy. Na zakończenie Mszy św. wręczał im encyklikę *Redemptoris missio* wraz z zachętą stałego jej studiowania⁶⁹.

⁶⁷ J. Mazur, *Homilia na rozpoczęcie sympozjum w CFM 22 VI 2021*, w: *Akta sympozjum naukowego zorganizowanego w Centrum Formacji Misyjnej...*, dz. cyt. s. 14.

⁶⁸ Zob. J. Mazur, *Homilia podczas Mszy św. na inaugurację roku formacyjnego w CFM 5 IX 2016 r.*, w: *Archiwum CFM* [msp].

⁶⁹ Zob. *Homilia bp. Jerzego Mazura podczas inauguracji nowego roku formacyjnego w CFM 10 IX 2019 r.*, <https://www.adgentes.misje.pl/aktualnosci/wydarzenia/50303/homilia-bp-jerze-gomazura-wygloszona-podczas-inauguracji-nowego-roku-formacyjnego-w-cfm> (dostęp: 5.04.2022).

Spotykając się z misjonarzami i misjonarkami na placówkach misyjnych, które odbywały się w ramach formacji misyjnej, bp Jerzy Mazur SVD zarówno w homiliach, jak i wystąpieniach publicznych i rozmowach indywidualnych, dotykał wielu tematów dotyczących ich formacji religijnej i moralnej. Zwracał uwagę na to, że świat współczesny potrzebuje świadków wiary i bardziej słucha ich niż nauczycieli. Zachęcał do troski o własne uświęcenie, o wierność modlitwie i otrzymanym charyzmatom. Szczególnie zwracał uwagę na kształtowanie w sobie przymiotów ludzkich, które ubogacone światłem wiary, pomagają w wypełnieniu misji głoszenia Ewangelii. Dużo mówił o miłosierdziu Bożym i o tym, że misjonarze winni być jego świadkami⁷⁰. Przebywając wśród misjonek i misjonarzy w CFM podczas dorocznych trzydniowych spotkań wakacyjnych, Biskup dziękował za wieloletnią, ofiarną posługę na misjach⁷¹.

Formacja religijna i duchowa współpracowników misjonarzy

Bp Jerzy Mazur SVD wspierał nie tylko formację intelektualną misjonek i misjonarzy, ale dbał o formację religijną i duchową osób zaangażowanych w pomoc misjom. Przede wszystkim zwracał się do biskupów podczas zebrań plenarnych Konferencji Episkopatu Polski przekazując im informacje ze świata misyjnego, informował o planach i zamierzeniach Komisji Misyjnej oraz zachęcał do współpracy⁷². Biskup zabiegał o to, aby rekolekcje dla biskupów Polski na Jasnej Górze mógł przeprowadzić ktoś ze środowiska misyjnego. Dzięki naleganiom Biskupa rekolekcjom dla Episkopatu Polski na Jasnej Górze przewodniczył w listopadzie 2016 r. ks. dr Ryszard Szmydki, sekretarz generalny Papieskiego Dzieła Rozkrzewiania Wiary. Staraniem Komisji Misyjnej ich treść została opublikowana w książce pt. „Idźcie i głosście». O duszpasterskim i misyjnym nawróceniu⁷³. Biskup apelował do biskupów i ich współpracowników, o to, aby na rekolekcjach parafialnych poruszano tematy misyjne.

W celu ożywienia ducha misyjnego po IV Krajowym Kongresie Misyjnym bp Jerzy Mazur zainspirował wydanie modlitewnika ucznia-misjonarza zatytułowanego „Idźcie i głosście Ewangelię⁷⁴. Podczas redagowania tego nowatorskiego dziełka, dawał sugestie i podpowiadał, co winno się w nim znaleźć. Był też *spiritus movens* powstania modlitewnika do Ducha Świętego, w którym znaczną część stanowią modlitwy za misje i misjonarzy⁷⁵.

⁷⁰ Zob. J. Mazur, *Z misjonarzami na peryferie świata. Krótkie rozważania misyjne*, Kielce, 2017, s. 291; *Bp Mazur u misjonarzy w Peru i Ekwadorze*, <http://idziemy.pl/kosciol/bp-mazur-z-wizyta-u-misjonarzy-w-peru-i-ekwadorze> (dostęp: 1.10.2023).

⁷¹ J. Mazur, *Homilia podczas Mszy św. jubileuszowej 20 VI 2017 r.*, w: Archiwum CFM [mps].

⁷² Zob. *Bp Mazur: Polscy misjonarze w okresie pandemii pozostali na miejscu z narażeniem życia*, <https://www.ekai.pl/bp-mazur-polscy-misjonarze-w-okresie-pandemii-pozostali-na-miejscu-z-narazeniem-zycia/> (dostęp: 12.12.2023).

⁷³ Zob. R. Szmydki, *Idźcie i głosście. O duszpasterskim i misyjnym nawróceniu*, Górna Grupa 2016.

⁷⁴ Zob. Z. Sobolewski, *Idźcie i głosście Ewangelię. Modlitewnik ucznia-misjonarza*, Kielce 2016.

⁷⁵ Zob. tenże, *Mocą Ducha Świętego. Modlitewnik*, Kielce 2018.

Biskup kładł nacisk na stronę formacyjną w swoich publikacjach. Chciał też, aby przygotowano – jako pokłosie Kongresu – katechizm misyjny. To opracowanie ukazało się, gdy Biskup przestał już pełnić funkcję przewodniczącego Komisji Episkopatu Polski ds. Misji⁷⁶.

Inicjatywą bp. Jerzego Mazura są Msze św. każdego roku odprawiane w październiku i transmitowane przez Telewizję Trwam. Poprzedzają one lub odbywają się w poniedziałki w Tygodniu Misyjnym. Msze św. są odprawiane w kościołach w różnych diecezjach Polski (diec. siedlecka, tarnowska, warszawsko-praska, poznańska, opolska, kielecka), i stanowią okazję do mówienia o np. misjach i formowania wiernych w duchu misyjnym.

Podsumowanie

Bp Jerzy Mazur SVD z wielkim zaangażowaniem pełnił funkcję przewodniczącego Komisji Episkopatu Polski ds. Misji w latach 2011-2021. Dzielił się swym doświadczeniem misyjnym z duchownymi i wiernymi Kościoła w Polsce. Szerzył ideę misyjną poprzez media i publikacje książkowe.

Nauczanie Biskupa na temat misji ma charakter trynitarny. Odwołując się do soborowego nauczania o misjach, Biskup głosił, że źródłem misji jest Trójca Święta: Ojciec, który posyła Syna, Syn, który powierza swemu Kościołowi misję głoszenia Ewangelii i Duch Święty, który jest promotorem i mocą misji *ad gentes*. Podkreślając rolę Trójcy Świętej w dziele misyjnym Biskup uczył, że misje są sprawą wiary – nie są dziełem ludzkim, ale prowadzi je wraz z ludźmi sam Bóg. Ta prawda znajduje swe przełożenie na styl pełnienia posługi przez misjonarzy i misjonarki: winni oni wsłuchiwać się w natchnienia Ducha Świętego i realizować Jego misję.

Bp Jerzy Mazur akcentował również rolę Maryi w dziele misyjnym. Uważał, że jest Ona wzorem dla misjonarzy. Maryja niosąca Jezusa do Elżbiety wyraża istotę misji chrześcijańskich. Biskup zachęca, aby misjonarze naśladowali Maryję w Jej całkowitym oddaniu Ewangelii.

Przewodniczący Komisji Misyjnej podkreślał rolę ochrzczonych w dziele misyjnym. W tym nauczaniu jest kontynuatorem wizji misyjnej Jana Pawła II. Powołanie misyjne ma swój początek w tajemnicy chrztu i bierzmowania. Te sakramenty mają dla Biskupa charakter zobowiązujący każdego chrześcijanina do bycia uczniem-misjonarzem. Bardzo ważnym wątkiem nauczania na temat misji jest wspólnotowy charakter odpowiedzialności. Biskup uważa, że misyjność wyznacza tożsamość wspólnoty kościelnej. Stąd też apelował do członków Kościoła w Polsce o misyjne nawrócenie, umisyjnienie struktur i ożywienie ducha misyjnego. Bp Jerzy Mazur dbał o formację misjonarzy i tych, którzy im pomagają. Proponowana formacja miała charakter chrystocentryczny, maryjny i pneumatologiczny. Została oparta na wzorach osobowych świętych misjonarzy. Misje bp. Jerzy Mazur SVD postrzegał jako drogę wzrastania w świętości.

⁷⁶ Zob. Z. Sobolewski, K. Szymczycha, *Mały katechizm misyjny*, Kielce 2023.

* * *

Streszczenie

Autor artykułu skupia się na teologicznym i eklesjalnym spojrzeniu na misje *ad gentes* oraz na działalności bp. Jerzego Mazura SVD w Komisji Episkopatu Polski ds. Misji w latach 2011-2021. Jego zaangażowanie i mnogość inicjatyw duszpasterskich przyczyniły się do odnowienia zapału misyjnego Kościoła w Polsce. Przedstawia także wizję misji reprezentowaną przez biskupa Mazura, który propagował soborowy pogląd na rozumienie problematyki misji. Omawia rolę świeckich w misyjnym dziele Kościoła, integrację środowisk misyjnych, dorobek medialny i piśmienniczy Jerzego Mazura oraz formację intelektualną, duchową i religijną osób zaangażowanych misyjnie.

Słowa kluczowe: bp Jerzy Mazur, misje, animacja misyjna, formacja osób zaangażowanych we wspieranie misji, kongres misyjny.

Bishop Jerzy Mazur's Contribution to the Animation and Missionary Formation of the Church in Poland

Summary

The author of the article focuses on the theological and ecclesial view of missions *ad gentes* and the activities of Bishop Jerzy Mazur SVD in the Polish Episcopal Commission for Missions in 2011-2021. His commitment and multitude of pastoral initiatives contributed to renewing the missionary zeal of the Church in Poland. It also presents the vision of mission represented by Bishop Mazur, who promoted the conciliar view on understanding the issues of mission. Discusses the role of the laity in the missionary work of the Church, the integration of missionary environments, the media and writing achievements of Jerzy Mazur, and the intellectual, spiritual and religious formation of people involved in missions.

Keywords: bishop Jerzy Mazur, missions, missionary animation, formation of people involved in supporting missions, missionary congress.

Bibliografia

- Akta sympozjum naukowego zorganizowanego w Centrum Formacji Misyjnej w Warszawie w dniach 22-24 czerwca 2021 roku „Modele misyjne i areopagi współczesnego zaangażowania misyjnego”*, red. Z. Sobolewski, K. Szymczycha, Górna Grupa 2021.
- Bp Jerzy Mazur: Czas na świecki wolontariat misyjny*, <http://www.misje.strony-parafialne.pl/aktualnosc/wydarzenia/20986/bp-jerzy-mazur-czas-na-swiecki-wolontariat-misyjny> (dostęp: 2.12.2023).

- Bp Jerzy Mazur: Kościół w Polsce ma oblicze misyjne, ale jest jeszcze wiele do zrobienia*, <https://www.ekai.pl/bp-mazur-kosciol-w-polsce-ma-oblicze-misyjne-ale-jest-jeszcze-wiele-do-zrobienia/> (dostęp: 2.07.2023).
- Bp Jerzy Mazur: Misje po pierwsze uczą pokory*, <https://misyjne.pl/misja/bp-jerzy-mazur-misje-po-pierwsze-ucza-pokory-rozmowa/> (dostęp: 12.12.2023).
- Bp Mazur u misjonarzy w Peru i Ekwadorze*, <http://idziemy.pl/kosciol/bp-mazur-z-wizyta-u-misjonarzy-w-peru-i-ekwadorze> (dostęp: 1.10.2023).
- Bp Mazur: Polscy misjonarze w okresie pandemii pozostali na miejscu z narażeniem życia*, <https://www.ekai.pl/bp-mazur-polscy-misjonarze-w-okresie-pandemii-pozostali-na-miejscu-z-narazeniem-zycia/> (dostęp: 12.12.2023).
- Bp Mazur: wszyscy jesteście misjonarzami*, <https://misyjne.pl/bp-mazur-wszyscy-jestesmy-misjo-narzami/> (dostęp: 8.08.2023).
- Franciszek, *Evangelii gaudium*, Rzym, 24 listopada 2013 r., https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20131124_evangelii-gaudium.html (dostęp: 12.12.2023).
- Homilia bp. Jerzego Mazura podczas inauguracji nowego roku formacyjnego w CFM 10 IX 2019 r.*, <https://www.adgentes.misje.pl/aktualnosci/wydarzenia/50303/homilia-bp-jerzego-mazura-wyglaszona-podczas-inauguracji-nowego-roku-formacyjnego-w-cfm> (dostęp: 5.04.2022).
- Homilia wygłoszona w Czernej 17.07.2021 r. przez biskupa Jerzego Mazura SVD*, <https://misje.karmel.pl/pl/aktualnosci/homilia-wygloszona-w-czernej-17-07-2021-r-przez-biskupa-je-rzego-mazura/> (dostęp: 2.12.2023).
- Idźcie i głoscie aż po krańce ziemi. Biskup elcki odpowiada na pytania Grzegorza Polaka*, Górna Grupa 2020.
- Kluj W., *Działalność publicystyczna Komisji Episkopatu Polski ds. Misji*, w: Komisja Episkopatu Polski ds. Misji, *Świeccy a misje. Akta sympozjum naukowego zorganizowanego w roku 50-lecia Komisji Episkopatu Polski ds. Misji na UKSW Warszawa 21 czerwca 2017 r.*, Górna Grupa 2017, s. 253-270.
- Komisja Episkopatu Polski ds. Misji, *Świeccy a misje. Akta sympozjum naukowego zorganizowanego w roku 50-lecia Komisji Episkopatu Polski ds. Misji na UKSW, Warszawa 21 czerwca 2017 r.*, Górna Grupa 2017.
- Konferencja naukowa na UKSW (17 X 2014 r.)*, w: *Radość Ewangelii źródłem misyjnego zapалу. IV Krajowy Kongres Misyjny, Warszawa 12-14 czerwca 2015*, red. Z. Sobolewski, J. Różański, K. Szymczycha, A. Sochal, Górna Grupa 2015, s. 162-238.
- Kongregacja ds. Ewangelizacji Narodów, *Instrukcja Kongregacji Ewangelizacji Narodów o współpracy Misyjnej Cooperatio missionalis*, Warszawa 2006.
- Łączny R., *Warszawa: Instytut Misyjnego Laikatu wznowił działalność*, <https://www.vaticannews.va/pl/swiat/news/2018-09/polska-warszawa-instytut-formacji-misyjnej-dziala.html> (dostęp: 1.10.2023).
- Mazur J., *Homilia na rozpoczęcie sympozjum w CFM 22 VI 2021*, w: *Akta sympozjum naukowego zorganizowanego w Centrum Formacji misyjnej w Warszawie w dniach 22-24 czerwca 2021 roku*, „Modele misyjne i areopagi współczesnego zaangażowania misyjnego”, red. Z. Sobolewski, K. Szymczycha, Górna Grupa 2021.
- Mazur J., *Homilia podczas Mszy św. 21 XII 2016 r. w CFM w Warszawie*, w: Archiwum CFM [msp].
- Mazur J., *Homilia podczas Mszy św. jubileuszowej w CFM w Warszawie 20 VI 2017 r.*, w: Archiwum CFM [mps].
- Mazur J., *Homilia podczas Mszy św. na inaugurację roku formacyjnego w CFM 5 IX 2016 r.*, w: Archiwum CFM [msp].
- Mazur J., *Homilia podczas Mszy św. radiowej 18 X 2015 r. w Warszawie*, w: Archiwum CFM [msp].
- Mazur J., *Homilia podczas Mszy św. w CFM w Warszawie, 15 VI 2018 r.*, w: Archiwum CFM [mps].

- Mazur J., *Idźcie i głoscie aż po krańce ziemi. Biskup elcki odpowiada na pytania Grzegorza Polaka*, Górna Grupa 2020.
- Mazur J., *Komunikat na Dzień Modlitwy i Pomocy Misjom przypadający na 6 stycznia 2018 r.*, w: Archiwum CFM [mps].
- Mazur J., *Listy do młodych uczniów-misjonarzy*, Kielce 2021.
- Mazur J., *Radość Ewangelii źródłem misyjnego zapachu*, Kielce 2015.
- Mazur J., *Słowo do uczestników Konkursu Mój szkolny Kolega z Misji podczas Gali na Stadionie Narodowym w Warszawie 30 V 2017 r.*, w: Archiwum CFM [mps].
- Mazur J., *Uczniowie-misjonarze w mocy Ducha Świętego*, Kielce 2018.
- Mazur J., *Wprowadzenie do sympozjum na UKSW, w: Komisja Episkopatu Polski ds. Misji, Świeccy a misje. Akta sympozjum naukowego zorganizowanego w roku 50-lecia Komisji Episkopatu Polski ds. Misji na UKSW, Warszawa 21 czerwca 2017 r.*, Górna Grupa 2017, s. 43-44.
- Mazur J., *Z misjonarzami na peryferie świata. Krótkie rozważania misyjne*, Kielce 2017.
- Misjonarz często nie widzi plonów. Z bp. Jerzym Mazurem rozmawia Tomasz Królak*, <https://www.ekai.pl/kazdy-jest-poslany-rozmowa-z-bp-gerzym-mazurem-svd/> (dostęp: 2.12. 2023).
- Nogaj T., *IV Krajowy Kongres Misyjny w Warszawie, święto misji, misjonarzy i misjonek*, „Misyjnym szlakiem. Jezuicki Informator Misyjny” 13(2016), nr 1, s. 20-22.
- Odkryj w sobie powołanie ucznia-misjonarza. Zachęca bp Jerzy Mazur*, <https://misyjne.pl/misja/odkryj-w-sobie-powolanie-ucznia-misjonarza-zacheca-bp-gerzy-mazur/> (dostęp: 1.09.2023).
- Przewodniczący Rady KEP ds. Misji prosi o wsparcie dla misjonarzy i misjonek*, <https://deon.pl/kosciol/przewodniczacy-rady-kep-ds-misji-prosi-o-wsparcie-dla-misjonarek-i-misjonarzy,704256> (dostęp: 6.07.2023).
- Sobolewski Z., *Idźcie i głoscie Ewangelie. Dzieci dla misji*, Kielce 2017.
- Sobolewski Z., *Idźcie i głoscie Ewangelie. Modlitewnik ucznia-misjonarza*, Kielce 2016.
- Sobolewski Z., *Mali pomocnicy misjonarzy*, Kielce 2015.
- Sobolewski Z., *Misje*, w: *Kościół w Polsce 2023. Raport*, red. J. Operacz, Warszawa 2023, s. 83-95.
- Sobolewski Z., *Mocą Ducha Świętego. Modlitewnik*, Kielce 2018.
- Sobolewski Z., *Pomocnicy Orszaku Trzech Króli*, Kielce 2016.
- Sobolewski Z., Szymczycha K., *Mały katechizm misyjny*, Kielce 2023.
- Sobolewski Z., Szymczycha K., *Posługa biskupa Jerzego Mazura, przewodniczącego Komisji Episkopatu Polski ds. Misji*, w: *Akta sympozjum naukowego zorganizowanego w Centrum Formacji misyjnej w Warszawie w dniach 22-24 czerwca 2021 roku*, „Modele misyjne i areopagi współczesnego zaangażowania misyjnego”, red. Z. Sobolewski, K. Szymczycha, Górna Grupa 2021.
- Sobolewski Z., Szymczycha K., *The The Ministry of Bishop Jerzy Mazur SVD as Chairman of the Polish Episcopal Commission for Missions. Part 2*, „Nurt SVD” 2021, nr 2, s. 113-138.
- Sobolewski Z., *Z Maryją na misjach*, Kielce 2019.
- Sobolewski Z., *Z polskimi misjonarzami w świecie*, Kielce 2023.
- Szmydki R., *Idźcie i głoscie. O duszpasterskim i misyjnym nawróceniu*, Górna Grupa 2016.
- Szymczycha K., *Sprawozdanie z działalności Komisji Episkopatu Polski ds. Misji za rok 2015*, w: Archiwum Komisji Episkopatu Polski ds. Misji [msp].
- Szymczycha K., *Sprawozdanie z działalności Komisji Episkopatu Polski ds. Misji za rok 2020*, w: Archiwum Komisji Episkopatu Polski ds. Misji [msp].
- Świerdzewska I., *Misje: wspólna sprawa*, <http://idziemy.pl/kosciol/misje-wspolna-sprawa/80441> (dostęp: 3.12.2023).
- Uszko-Dudzińska B., *Misjonarze świeccy/wolontariusze, a stan prawny w Rzeczypospolitej Polskiej*, w: *Świeccy a misje. Akta sympozjum naukowego zorganizowanego w roku 50-lecia Komisji Episkopatu Polski ds. Misji na UKSW, Warszawa 21 czerwca 2017 r.*, red. Z. Sobolewski, Górna Grupa 2017, s. 117-153.
- Warszawska Gala XVIII Konkursu „Mój szkolny kolega z misji”*, <https://archidiecezjalubelska.pl/blog/warszawska-gala-xviii-konkursu-moj-szkolny-kolega-z-misji/> (dostęp: 7.07.2023).
- Zajkowski T., *Wkład Diecezji Elckiej w misyjne dzieło Kościoła*, Ełk 2021.